

**“NIPONICA” JURNALI MATERIALLARINI TARJIMA QILISHNING
LINGVOMADANIY JIHATLARI**

Norboyev Kamronbek Otabekovich

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

E-mail: norboyevkamron318@gmail.com

+998 88 808 51 14

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy Yaponiyaning turli jabhalarini jahon miqyosida tanishtiradigan “Niponica” jurnalining o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida duch kelinadigan lingvistik va madaniy muammolar tahlil qilinadi. Maqolada asosan oziq-ovqat madaniyatiga bag'ishlangan maxsus son materiali asosida, atama va iboralarni, sarlavhalarni tarjima qilishning turli usullari, shuningdek, tilning o'ziga xosliklari qiyosiy tahlil qilinadi. Tarjimon sifatida duch kelgan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari, shu jumladan, madaniy kontekstni hisobga olishning ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari tarjima nazariyasi va amaliyotini birlashtirishning samarali usullarini taklif qiladi.

Kalit so'zlar: tarjima nazariyasi, lingvomadaniyat, “Niponica” jurnali, Yaponiya madaniyati, oziq-ovqat atamalari, tarjima usullari, qiyosiy tahlili.

Аннотация. В данной статье анализируются лингвистические и культурные проблемы, возникающие в процессе перевода на узбекский язык журнала «Niponica», который знакомит мировую аудиторию с различными аспектами современной Японии. На основе материалов специального выпуска, посвященного пищевой культуре, проводится сравнительный анализ различных методов перевода терминов, выражений и заголовков, а также особенностей языка. Особое внимание уделяется трудностям, с которыми сталкивается переводчик, и путям их преодоления, включая важность учета культурного контекста. Результаты исследования предлагают эффективные способы объединения теории и практики перевода.

Ключевые слова: теория перевода, лингвокультурология, журнал «Niponica», японская культура, пищевые термины, методы перевода, сравнительный анализ.

Annotation. This article analyzes the linguistic and cultural challenges encountered in the process of translating the "Niponica" magazine, which introduces various facets of modern Japan to a global audience, into the Uzbek language. Focusing on a special issue dedicated to food culture, the study provides a comparative analysis of various methods for translating terms, expressions, and headlines, as well as language-specific features. The difficulties faced by the translator and the solutions to overcome them, including the importance of considering cultural context, are highlighted. The research results suggest effective ways to integrate translation theory and practice.

Keywords: translation theory, linguoculturology, "Niponica" magazine, Japanese culture, food terminology, translation methods, comparative analysis.

Kirish (Introduction). Zamonaviy dunyoda madaniyatlararo muloqatning ahamiyati ortib bormoqda. Tarjima ushbu muloqatning asosiy vositasi bo‘lib, u nafaqat so‘zlarni, balki tushunchalar, an‘analar va madaniy kontekstni ham uzatishi kerak. “Niponica” kabi jurnallar Yaponiyaning turli jihatlarini jahon miqyosida namoyish etishda muhim rol o‘ynaydi, shu bilan birga ularni boshqa tillarga, jumladan, o‘zbek tiliga tarjima qilish muayyan qiyinchiliklar tug‘diradi. Ushbu maqola “Niponica” jurnalining oziq-ovqat madaniyatiga bag‘ishlangan maxsus sonini tarjima qilish jarayonida duch kelinadigan lingvistik va madaniy muammolarni, shuningdek, ularni yengish usullarini o‘rganishga bag‘ishlangan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Tarjima nazariyasi va amaliyoti, shu jumladan, Yapon tilidan tarjima qilish bo‘yicha bir qator ishlar mavjud. 0‘.Suyqining “Xitoy-yapon tarjima darsligi” [1] Gao Ning va Du Qinning “Yangi xitoy-yapon tarjima darsligi” [2] kabi asarlarda til juftliklari o‘rtasidagi grammatik, leksik va madaniy farqlar tahlili qilingan. Shuningdek, Liu

Hongqingning “Zamonaviy tarjima nazariyasi” [3] kabi umumiy nazariy asarlar tarjima qarorlarini qanday qabul qilish kerakligi haqida muhim tushunchalar beradi.

Biroq, “Niponica” kabi o‘ziga xos turdagi nashrlarning o‘zbek tiliga tarjimasi xususida alohida tadqiqotlar deyarli yo‘qligi ushbu sohani o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Tadqiqotning metodologik asosini qiyosiy-tahliliy usul tashkil etadi. Tadqiqot ob’ekti sifatida “Niponica” jurnalining “Yapon oziq-ovqat madaniyati” maxsus sonining asl yaponcha matni, uning rasmiy xitoycha tarjimasi va muallif tomonidan amalga oshirilgan o‘zbekcha dastlabiy tarjimasi qiyoslanadi. Har bir misol uchun turli tarjima variantlari (to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima, izohli tarjima, moslashtirish) tahlili qilinadi va ularning aniqligi, tushunarli Bo‘lishi va madaniy moskelishiga baho beriladi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Tahlili jarayonida bir qator muhim jihatlar aniqlandi:

1. Maxsus atamalar (masalan, taom nomlari): “Chingizxon qo‘y go’shti” kabi taom nomlarini to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilish („Чингисхан куй гўшти“) noto‘g‘ri bo‘lib chiqdi, chunki asl matnda bu atama,, ジンギスカン“ (Jingisukan) deb berilgan, ya,ni u o‘ziga xos nom hisoblanadi. Shu bilan birga, „ひつまぶし“ (hitsumabushi) ni oddiygina „momaqaldiraq uzra bolg’a“ deb emas, balki „idishdagi ilonbaliqli guruch“ deb izohlash maqsadga muvofiqdir.

2. Sarlavhalar: “An’anaviy sabzavotlarni qayta tiklash” kabi sarlavhalarni (復活传统蔬菜)harfiy tarjima qilish („Анъанавий сабзавотларни қайта тиклаш“) grammatik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa- da, asl yaponcha matnda (伝統野菜の復活)bu tushuncha ancha ixchamroq, nominal ibora (otlashgan so‘z birikmasi) shaklida ifodalangan. Bu sarlavhalarning sintaktiktuzilishidagi farqni ko‘rsatadi.

3. Madaniy kontseptlar: "Umami"(うま味)kabi tushunchalarni oddiygina "mazali ta'm" deb tarjima qilish yetarli emas, chunki bu atama ilmiy jihatdan tasdiqlangan beshinchi asosiy ta'm sifatida xalqaro miqyosda qabul qilingan.

Bunday hollarda atamani saqlab qolish yoki izohlash talab qilinadi.

4. Uslub: Jurnalning o'quvchilar auditoriyasi keng bo'lgani uchun, uslub soddaligi va tushunarlilik saqlanishi kerak. Murakkab grammatik tuzilmalarni soddalashtirish va o'zbektiliga xos bo'lgan nutq odatlariga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

5. Grammatik tuzilmalar va sintaktik farqlar: Yapon va o'zbek tillarining grammatik tuzilishi keskin farq qiladi, bu esa gaplarni qurishda muammolarni keltirib chiqaradi. Yapon tilida predikat gap oxirida keladi va bog'lovchilar (postpositional particles) orqali so'zlar o'rtasidagi munosabatlar ifodalanadi. O'zbek tilida esa, gapning asosiy tarkibi Subyekt+Predikat modeliga asoslanadi va so'z tartibi nisbatan erkinroq. Masalan, yaponcha “日本で人気の料理” (Nihon de ninki no ryōri) iborasini tom ma'noda “Yaponiyada mashhur bo'lgan taom” deb tarjima qilish mumkin. Biroq, o'zbek tilida bu tushunchani “Yaponiyaning mashhur taomlari” deb ixchamroq va tabiiyroq ifodalash mumkin. Bu erda nisbat (の - no) qaytar bog'lami (“ning”) orqali, predikativ tuzilma esa sifatdosh turnagi orqali oddiyoq shaklga keltirildi.

6. Onomatopeya va tasviriylilik: Yapon oziq-ovqat madaniyatini tasvirlashda ko'plab onomatopeyik va mimik so'zlar qo'llaniladi, ularning ko'pchiligi o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentga ega emas. Masalan, “もちもち” (mochi-mochi) – yopishqoq-yumshoq, yelimdek tuzilishni anglatadi. Bunday so'zlarni faqat “yopishqoq” deb tarjima qilish asl ma'noning boyligini yo'qotadi. Shuning uchun izohli tarjima yoki o'zbek tilidagi eng yaqin tasviriyl ifodalardan foydalanish kerak: “yopishqoq-yumshoq, xuddi mochi yoki yangi pishgan non kabi”. Xuddi shu narsa “さくさく” (saku-saku – xirmoy-xirmoch yoki xirishlovchi) kabi ovozga oid tasvirlar uchun ham o'rinli.

7. Pragmatik jihat: O'quvchi reaksiyasini hisobga olish: Tarjimaning yakoriyl maqsadi – o'quvchida asl matn o'qiganda paydo bo'ladigan his-tuyg'u va reaksiyaga o'xshash taassurot qoldirish. “Niponica” jurnali Yaponiyaning jozibador tomonlarini ko'rsatishga qaratilgan. Shuning uchun, faqat matnni aniq yetkazish

yetarli emas, balki uning estetik va emosional jozibasini ham saqlab qolish kerak. Masalan, yaponcha matnda taomning noyoblighi va mazasini ta'kidlovchi “究極の味” (kyūkyoku no aji) iborasini oddiygina “ohirg'i ta'm” deb emas, balki “nihoyatda noyob lazzat”, “ta'mning cho'qqisi” yoki “benazir maza” kabi ifodalar bilan tarjima qilish o'quvchining qiziqishini oshiradi va matnning reklama xarakteriga mos keladi.

8. Vizual matnlar bilan integratsiya: “Niponica” jurnali yuqori sifatli fotosuratlar va infografikalar bilan boyitilgan. Tarjimon uchun matnni ushbu vizual elementlardan ajratib bo'lmaydi. Rasmdagi yozuvlar (masalan, taom ingredientlarini ko'rsatuvchi ko'rsatkichlar), sarlavhalar va hattoki fotosuratdagi muhit ham tarjima qarorlariga ta'sir ko'rsatishi kerak. Agar fotosuratda an'anaviy yapon idishi (“donburi”) tasvirlangan bo'lsa, uning nomini saqlab qolish, lekin qisqacha izoh berish (masalan, “donburi – katta idishdagi guruchli taom”) o'quvchiga vizual va matnli ma'lumotlarni bog'lashda yordam beradi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). “Niponica” kabi madaniy jihatdan boy materiallarni tarjima qilish nafaqat til bilimini, balki chuqur madaniy tayyorgarlikni ham talab qiladi. Quyidagi takliflar ish samaradorligini oshirishga yordam beradi:

1. Tarjima qilinayotgan mavzu bo'yicha oldindan chuqur ma'lumot to'plash.
2. Atamalar va tushunchalarning aniq ma'nolarini tekshirish uchun ishonchli lug'atlar va onlayn manbalardan foydalanish.
3. Nafaqat so'zlarning to'g'ridan-to'g'ri ma'nosiga, balki ularning madaniy kontekst va konnotatsiyalariga e'tibor qaratish.
4. Matnning turi va auditoriyasini hisobga olgan holda mos tarjima usullarini (to'g'ridan-to'g'ri tarjima, izohli tarjima, moslashtirish) qo'llash.
5. Tarjimani bir necha marta tekshirish va, imkoniyat bo'lsa, mutaxassislar bilan maslahatlashish.

Kelajakda ushbu sohada olib boriladigan tadqiqotlar til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni yanada chuqurroq tushunishga, shuningdek, turli tillar o'rtasidagi sifatli tarjima amaliyotini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES).

- [1]Suqi. Xitoy- yapon tarjima darsligi. Pekin, The Commercial Press, 2012,11-14-b. [2]Gao Ning, Du Qin. Yangi xitoy-yapon tarjima darsligi. Shanxay, shanxay Chet Tillar Ta'limi Nashriyoti, 2004,15-19-b. [3]Liu Hongqing. Zamonaviy tarjima nazariyasi. Pekin, Xitoy Tarjima Nashriyot Kompaniyasi, 1999, 3-14-b. [4]Chen Yan. Yangi yapon-xitoy tarjima darsligi. Dalyan, Dalyan Texnologiya Universiteti Nashriyoti, 2009, 8-19-b. [5]Bian Mengchen. "Tenşe-Cinzu" tarjima amaliyoti hisoboti. Xebey Universiteti, 2013. [6]"Niponica" jurnali, "Yapon oziq-ovqat madaniyati" maxsus soni.